

SLU-biblioteket

Leif Hallbäcken

STYRANDE DOKUMENT

Sakområde: Fortlöpande miljöanalys

Dokumenttyp: Årligen återkommande planerings- och styrdokument

Beslutsfattare: Vicerektor för miljöanalys

Avdelning/kansli: Planeringsavdelningen

Handläggare: Ann-Sofie Morén

Beslutsdatum: [Datum]

Träder i kraft: 2020-01-01

Giltighetstid: 2020-12-31

Bör uppdateras före: 2020-12-31

Bilaga till: Vicerektor för fortlöpande miljöanalys beslut om Vision och verksamhetsplan för miljödatastöd 2020

Version 1.01, förslag inför utskottsmötet 2019-12-02

Vision och verksamhetsplan Miljödatastöd 2020

Vision 2017-2020

Miljödatastöd ska arbeta för att:

- Det systematiska kvalitetsarbetet inom datahanteringen för fortlöpande miljöanalys leds och utvecklas så att alla deltagande verksamheter tillhandahåller öppna data i enlighet med ambitionerna i den myndighetsgemensamma strategin för miljödatahantering.
- Stöd och dialog med verksamheterna i frågor om datahantering vilket leder till högre datamognad i verksamheterna.
- Erfarenheter inom datahantering sprids inom organisationen.
- Medverka i och implementera råd och riktlinjer från det nationella samverkansarbetet som 'Digitalt först' för att bidra till att göra Sveriges miljöinformation smartare och användbar.

Miljödatastöd är en stödorganisation inom fortlöpande miljöanalys med uppdrag att långsiktigt utveckla ett systematiskt kvalitetsarbete, stärka samordning och långsiktigt arbeta för att SLU:s miljödata är kvalitetsdeklarerade och tillgängliga. En viktig uppgift har varit att etablera och driva ett systematiskt kvalitetsarbete i datahanteringsverksamheterna genom tillämpning av den sk. kvalitetsguiden¹. Många verksamheter deltar idag i kvalitetsarbetet vilket innebär att man på ett ordnat sätt utvecklar och anpassar datahanteringen efter olika omvärldsbehov, såväl interna som externa. Verksamheterna löser enskilt sina uppgifter väl med datainsamling, analys och rapportering, som utgör viktiga underlag för olika myndigheters naturresurs- och miljöförvaltning med sikte på hållbar utveckling. Kvalitetsarbetet medför att verksamheterna deklarerar hur man planerar och arbetar med data i hela kedjan från insamling till tillhandahållande.

¹ <https://internt.slu.se/stod-service/fortlopande-miljoanalys/verksamhetsstod/ingangssida/kvalitetsguide/>

SLU beslöt under 2016 att följa den myndighetsgemensamma strategin för miljödatahantering² som Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelser samt vattenmyndigheter tagit fram i samverkan för att främja god och enkel tillgång till miljödata och då i största möjliga utsträckning som 'öppna data'. SLU har kommit en god bit på väg i enlighet med denna strategi, men ett antal åtgärder behöver genomföras på sikt främst vad gäller åtkomst, förståelse och användning av data. Svenska myndigheters 'öppna data' finns publicerad på DIGG:s (myndigheten för digital förvaltning) webbplats 'oppnadata.se'. Idag finns få data publicerade där för SLU:s del och förbättringspotentialen är stor i det avseendet. Det är rimligt att alla verksamheter som är anslutna till SLU:s kvalitetsarbete har ett eller flera dataset nåbara genom denna nationella portal.

Öppna data innebär att data är fritt tillgängligt med öppen licens och i ett format som inte är bundet till någon särskild programvara. Det finns olika sätt att publicera öppna data vilka brukar rangordnas i olika nivåer från låg till hög som också speglar graden av datamognad inom en organisation³. Inom miljöanalysen är det idag väldigt få verksamheter som tillhandahåller data på de högre nivåerna med hjälp av olika e-tjänster.

Den enklaste formen att publicera data är att göra en fil i originalformat åtkomlig på en webbsida. Inom SLU har under senaste 10-15 årsperioden byggts ett antal verksamhetsspecifika webbtjänster där man kan söka ut, visa och ladda ned data. Mer avancerat är att via olika tekniska gränssnitt möjliggöra maskinell tillgång till data direkt från en eller flera datakällor. Den mänskliga interaktionen kan i en mer sofistikerad form inom en nära framtid vara att få tillgång till data och därtill länkade databeskrivningar och definitioner genom sökning i en webbsökmotor t.ex. Google. En förutsättning för detta är att dataägare väljer att publicera information om sitt data i globala infrastrukturer t.ex. Wikipedia/ WikiData, vilket gynnar utvecklingen av tillhandahållande enligt 'öppna data'-modellens högsta steg med s.k. länkade data. Även frågor om gemensamma standarder och referensdata, kvalitetssäkring och tillhandahållande via maskingränssnitt (API:er) samt bruk av unika identiteter i datakällor kan förväntas bli allt viktigare för ökad tillgång på öppna data enligt de högre nivåerna.

För enstaka system och verksamheter inom SLU har man kommit långt när det gäller att få olika system att kommunicera med varandra och möjliggöra en samlad åtkomst till data i distribuerade datakällor. Enskilda databaser som ägs och förvaltas av verksamheterna bedöms även fortsättningsvis vara helt nödvändiga för verksamheternas datahantering, som för kvalitetssäkring och olika bearbetningar av primärdata. Men utmaningen de närmaste åren är att bättre än tidigare knyta ihop SLU:s primära informationssystem med kvalitetssäkrade databaser mer samordnat, vilket är efterfrågat inte minst av våra viktigaste intressenter. Ett ökat fokus på digital förnyelse och tydligare försörjningskedjor för miljöinformation innebär att det interna samarbetet om IT-infrastrukturer därför behöver stärkas. I samverkan med t.ex. SLU:s DCU (Data Curation Unit) kan detta nås bl.a. genom god omvärldsanalys om behov och möjligheter samt föra en god intern dialog om framtida inriktning för samutnyttjande av resurser och för viss gemensam planering av systemtekniska insatser.

SLU:s delmål för fortlöpande miljöanalys för åren 2017-2020 är som följer:

1. Leverera underlag för hållbar utveckling i samhällets beslutsprocesser.
2. Öka dialog och samverkan internt och externt.
3. Utveckla morgondagens miljöanalys.
4. Öka tillgänglighet till kvalitetsmärkta resultat och data.

² <http://www.naturvardsverket.se/strategi-for-miljodatahantering>

³ http://www.digisam.se/images/docs/Rekommendation_for_oppna_data.pdf

Miljödatastöds arbete att utveckla miljödatahanteringen i linje med dessa mål görs under denna period genom att fokusera på följande:

- A. Fortsatt styrning, stöd och uppföljning av kvalitetsarbetet i miljöanalysens datahantering. Främja samlad publicering och enhetlig beskrivning av data (metadata katalog) som 'öppna data'. Samtidigt ska informationssäkerhet och långsiktigt bevarande (e-arkiv) säkerställas genom harmonisering av krav i kvalitetsguiden med rutiner hos Juridik och dokumentationsenheten för datahanterings- och publiceringsplaner, informationssäkerhetschefen samt SLU:s DCU.
- B. Identifiera och samordna gemensamma insatser för utveckling av öppna data (arkitektur, juridik, semantik), paketering/visualisering och tjänster (öppna API:er) för åtkomst till data. Kommunicera status, förbättringsbehov och erfarenheter för att uppnå god datahantering i verksamheterna till ledning för institutioner, fakulteter samt råd och nämnder för att allmänt främja smartare resurs- och samutnyttjande inom IT.
- C. Prioritera, genomföra och följa upp rekommendationer i den myndighetsgemensamma strategin om hantering av miljödata. Under 2016 identifierades ett antal åtgärder för att uppfylla kraven i strategin. Det handlar t.ex. om att genom omvärldskontakter säkerställa så att användbara data finns åtkomligt i användbara format, att allmänt driva utvecklingen mot mer automatiserat tillgängliggörande av SLU-data genom användning av olika e-tjänster, främja publicering av metainformation om data på Wikipedia/ WikiData och användande av gemensamma metadatastandarder och sätt att beskriva data, API:er och e-tjänster. Vidare att tydliggöra i kvalitetsguiden för när, hur och av vem data ska tillgängliggöras och att det finns riktlinjer för hur verksamheterna ska kommunicera användarvillkor kring data när det publiceras på SLU:s webb. En stor tillgång till öppen data från SLU:s verksamheter innebär att tillse att det finns resurser att publicera (alternativt till att aggregera eller sammanställa data) för öppen datapublicering om detta inte ryms inom verksamheterna. Viktigt är slutligen att verka för att lägsta krav i SLU:s tillhandahållandeprocess av data innebär krav på dataformat som gör att användbarheten av data bibehålls över tid (t.ex. verka för spridning av data i ett öppet maskinläsbart format).

Verksamhetsplan

Sammanfattning

Med ledning av Miljödatastöds vision kommer arbetet 2020 att inriktas på:

1. Stimulera verksamheterna att uppfylla de nya kraven och revidera sina kvalitetsprofiler enligt aktuell versionen av SLU:s kvalitetsguide för miljödatahantering (ver. 2.3) och då särskilt att uppfylla kraven för miljöanalysens miljömål 5.4 (miljömålet ska vara uppnått till årsskiftet 2020/21)
2. Genomföra uppföljning av kvalitetsarbetet inom SLU:s miljödatahantering genom stickprovsvis revision. Årets uppföljning fokuserar på kraven inom "Lagra"- och "Tillhandahålla"- processerna, liksom föregående år.
3. Leverans en gång per halvår av nyckeltal till universitetsledning, fakultets- och berörda institutionsledningar för uppföljning.
4. Representera och koordinera miljöanalysens uppdrag inom Data Curation Unit (DCU) för publicering av data och i viss mån för långsiktigt bevarande (t.ex. för datahantering och förvaltningsbarhet av data) samt samverka i framtagning av gemensamma mallar och riktlinjer.
5. Sprida information internt om möjligheter med öppna data samt olika lösningar för tillhandhållande/dataåtkomst enligt krav i SLU:s kvalitetsguide samt omvärldsbevakning om öppna data.
6. Nätverkande med viktiga datahanteringsverksamheter/infrastrukturer för samordning av behov och krav för bättre beskrivna data t.ex. genom enhetliga databeskrivningar och dataproduktspecifikationer samt ge stöd för publicering av öppna data på SLU:s webb särskilt för miljöarbetet 2019-2020.
7. Stöd till datavärdskap och datanoder i frågor rörande lagring och tillhandahållande av data för att främja harmonisering av API:er och bruk av metadatastandarder.
8. Stödja verksamheter som saknar eller har högst begränsat tillhandahållande av data för förbättrad datapublicering med enkla och effektiva verktyg (t.ex. PXwebb).
9. Delta och representera SLU:s miljöanalys i nationella initiativ kopplat till myndighetsdata inom miljösektorn (t.ex. förvaltningsgruppen för strategin för miljödatahantering).

Verksamhetsdelar

Resurser och resursutveckling

För respektive verksamhetsdel nedan anges de viktigaste aktiviteterna och den uppskattade tid som bör läggas på dessa. Inom verksamheten har personresurserna (för antalet tjänster) från 2008 till 2020 utvecklats enligt Tabell 1 nedan. Resurser för 2020 har angetts i årets budgetförslag enligt förhandsbesked från vicerektor och kansliet för miljöanalys dvs. totalt ca 2,3 tjänst (jmf 1,7 tjänst under 2019). Planerat samgående med DCU innebär en ytterligare förstärkning av verksamheten i.o.m. att det då kommer finnas ytterligare kompetenser/ personer tillgängliga för samverkan.

Tabell 1. Resurser för stöd inom miljöanalysens datahantering.

<i>Verksamhet</i>	<i>År</i>	<i>Antal personveckor per år</i>
Tre dataplattformar (MVM, ArtDb, SRH)	2008-11	160-200
En dataplattform/ Miljödatastöd (MVM)	2012-14	ca 90
Miljödatastöd (MVM)	2015	100
	2016	103
	2017	92
Miljödatastöd (Biblioteket)	2018	70
	2019	55-65
Miljödatastöd / Data Curation Unit (DCU) (Bibl.)	2020	90

Beskrivning

1. Kvalitetsarbete och verksamhetsstöd

Förväntat resultat. Stöd och uppföljning i pågående åtgärdsprojekt och ev. tillkomna projekt (med anledning av den nya versionen av kvalitetsguiden) inom SLU:s miljödatahantering för att nå mål i kvalitets- och miljöarbetet⁴.

Under året läggs fokus vid uppföljning och dialog med verksamheterna (sk. förbättringssamtal) på krav i ”Lagra” och ”Tillhandahålla”-processen. Fortsatt uppföljning av åtminstone 5-10 verksamheter (ca 10 procent) beräknas kunna utföras med början redan under våren. Med underlag från stöd- och uppföljningsarbetet med Kvalitetsguiden ger Miljödatastöd årligen en sammanfattande rapport av uppföljningsarbetet som genomförts under 2019 och vilka behov av åtgärder som identifierats. Rapporten ska redovisas under första kvartalet 2021.

Stöd i övrigt till miljödatahanteringsverksamheter för att arbeta enligt kvalitetsguidens krav görs framför allt genom samlade informationsinsatser (se webinarier mm.nedan). Utformning och genomförande av sådana informationsinsatser till forskningen kommer att göras tillsammans med DCU under 2020.

Stödet till miljöanalysverksamheterna ska under 2020 resultera i att verksamheterna uppfyller miljömålet. Delar av arbetet innebär att bistå verksamheterna att ta fram och publicera databeskrivningar på SLU:s ”öppna datasida”. Tid för detta tas upp under pkt 3 nedan.

⁴ Ang. Miljödatastöds uppdrag se:

https://internt.slu.se/globalassets/mw/foma/verksamhetsstod/miljodatastod/blandat/riktlinjer_miljodata_reb_181211.pdf

Inför varje halvårsskifte levereras nyckeltal från kvalitetsarbetet för uppföljning av SLU:s miljömål till Miljöchefen vid SLU.

Visst utvecklingsarbete återstår av kvalitetsguiden t.ex. mall för datahanteringsplan vilken utvecklas i samverkan med DCU. Tid för detta tas upp under pkt 4 nedan.

Under året planeras för seminarier alternativt webinarier för kunskapsutbyte kring kvalitetsarbetet och t. ex. tekniker för tillgängliggörande av data och datainsamlingsmetoder.

Tid/Kostnadsuppskattning. Förslag 2020: 26v (28% av tillgänglig tid); Beslut 2019: 24v (42%).

2. Utveckling datavärdskap och datahantering

Förväntat resultat. Vid behov ge stöd till utvecklingsinsatser inom datavärdskapen, särskilt gällande samordning för utveckling av verksamheternas dataproduktspecifikation. I mån av resurser ge stöd inför nya avtalsskrivningar för datavärdskapen.

Medverka i framtagning av vision för tillgängliggörande av data från datavärdskap och övrig miljödatahantering som knyter an till resultatet av DV-träffen 2019. Vid behov stödja systemansvariga, systemägare och informationsägare i frågor rörande lagring och tillhandahållande av data för att främja harmonisering av API:er och bruk av metadatastandarder.

Anordna en datavärds/datanodsträff under hösten 2020 för att främja nätverkande och kunskapsutbyte inom SLU.

Tid/Kostnadsuppskattning. Förslag 2020: 14v (15% av tillgänglig tid); Beslut 2019: 3v (5%).

3. Öppna data samt metadatahantering

Förväntat resultat. Fortsatt arbete att främja publicering av SLUs öppna data inom miljöanalysen samt åtgärder för SLU:s arbete att möta den myndighetsövergripande strategin för miljödata (se även pkt 4):

- a. Ge stöd till verksamheter vid beskrivning av data och tjänster samt publicering och åtkomst till data på SLU:s 'Öppna data'-sida⁵ och/eller egna webbsidor på SLU:s webb (gäller särskilt för miljömålsarbetet 2019-2020). Ett viktigt syfte är att skapa acceptans för öppna data och i förlängningen också öka mängden öppna data.
- b. Medverka i årligt arbete med uppdatering av data och metadata för att SLU ska fullgöra sitt informationsansvar enligt Inspire (som GIS-stödet koordinerar fr.o.m. 2019) inklusive samverkan med andra myndigheter. Omfattning är osäker.
- c. Vid behov ge stöd för publicering av data i verktyget PXwebb.
- d. Delta i förvaltningsgruppen för den myndighetsgemensamma miljödatastrategin och bedriva omvärldsspaning gentemot DIGG⁶ och andra myndigheter (görs delvis i samverkan med DCU).

Tid/Kostnadsuppskattning. Förslag 2020: 22v (25% av tillgänglig tid). Beslut 2019: 9v (14%).

⁵ <https://www.slu.se/oppnadata>

⁶ Myndigheten för digital förvaltning, DIGG. www.digg.se

4. Mallar, riktlinjer och modeller

Förväntat resultat. Vid behov ge riktlinjer och praktiska tips med exempel på rutiner och verktyg för stöd i datahantering. Särskilt viktigt är samverkan med DCU där DCU medverkar i framtagandet av en nationell datahanteringsplan som kan gälla generellt för SLU:s dataverksamheter (oavsett om det är forskning eller miljöanalys). Hänsyn bör tas till nationella och internationella initiativ (VR, SUHF⁷, SND och EU – Horizon 2020) och om möjligt påverka och anamma dessa.

Under inledningen av 2020 ska mallen för databeskrivning, som refereras till i kvalitetsguiden, färdigställas så att den kan börja tillämpas i miljömålsarbetet.

En översyn av ingående dokument i kvalitetsarbetet behöver göras i samband med sammanslagningen med DCU och breddningen till forskningsdata.

Medverka med DCU i framtagning av riktlinjer för publicering av data vid SLU.

Tid/Kostnadsuppskattning. Förslag 2020: 11v (12% av tillgänglig tid); *Beslut 2019:* 7v (11%).

5. Tekniskt stöd

I mindre utsträckning ge stöd i användning av olika mjukvaruprogram och verktyg, särskilt Sharepoint, tid ingår i pkt. 4.

Support och underhåll för kvalitetsarbetsplatsen ingår i pkt. 1. Förvaltning av server för PXwebb ingår i pkt. 3.

6. Internt arbete

Förväntade resultat. Budget och verksamhetsplan samt årlig verksamhetsrapportering. Uppdatering av Miljödatstöds webbplats samt ge ut nyhetsbrev ca 1 gång/termin., Kunskapsöverföring internt ang. löpande arbete för ny personal samt för organisationsutveckling (t.ex. mellan DCU och MDS).

Koordineringsansvar för miljöanalysens uppdrag i den nya sammanslagna enheten (MDS + DCU).

Avstämning görs regelbundet ca varannan vecka för kunskapsutbyte, planering och uppföljning av verksamheten.

Tid/Kostnadsuppskattning. Förslag 2020: 17v (19% av tillgänglig tid); *Beslut 2019:* 15v (26%).

⁷ Sveriges Universitets- och högskoleförbund nationella arbetsgrupp för forskningsdata, se <http://www.suhf.se/arbetsgrupp/open-science-samordningsgrupp/nationell-arbetsgrupp-for-forskningsdata>

